

ความหมายและความเข้าใจบางประการที่มีต่อ "บ้าน" และ "ทาว์นเฮาส์"

ดังที่ทราบโดยทั่วไป และที่ได้เอ่ยไว้ในบทนำบางส่วนแล้วว่า คำว่า "บ้าน" ในความหมายทางกายภาพนั้น หมายถึง พื้นที่ซึ่งกันไว้ปลูกเรือนสำหรับอยู่ มีบริเวณเป็นเขตโดยรอบเพราะฉะนั้นบ้านจึงเป็นที่อยู่ทั้งหมดรวมทั้งตัวเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่นด้วย (อ่างในหนังสือ "บ้านไทย" โดยสันติ นันทวิลาสวงศ์ 2532 : 2-3) แต่การที่จะออกแบบบ้านให้รองรับกับชีวิตมนุษย์ จะต้องทราบและเข้าใจคำว่า "บ้าน" ในความหมายเชิงนามธรรมหรือแก่นแท้ (Concept) ของความเป็นบ้านเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบบ้านประเภทต่างๆ ให้รองรับกับชีวิตของผู้อยู่อาศัยได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการให้ความหมายในเชิงนามธรรมของบ้านในแง่มุมต่างๆ ตลอดจนเสริมตัวอย่างในเรื่องของการใช้มิติที่ซ่อนอยู่และมิติซ่อนทับในบ้านที่มีพื้นที่จำกัดหรือมีราคาไม่แพงนักที่สอดคล้องกับความหมายของบ้านเหล่านั้น เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเป็นแนวทางในการศึกษาคั้งนี้ต่อไป อีกทั้งเนื้อหาในบทนี้จะได้นำเสนอข้อมูลในแง่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทาว์นเฮาส์ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทั่วไปและมีปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับทาว์นเฮาส์ในปัจจุบันอันจะนำมาซึ่งข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้อีก

2.1 ความหมายของคำว่า "บ้าน"

Norberg-Schulz (1985:13) ได้กล่าวไว้ว่า "บ้าน" เป็นที่ที่มนุษย์ได้อาศัยอยู่ในระดับ Private Dwelling คือเป็นที่ที่ให้ความเป็นบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันในมนุษย์แต่ละคนของผู้ใช้ได้เติบโตหรือพัฒนา เป็นจุดเริ่มหรือเป็นพื้นฐานที่ดีแก่สังคม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของชีวิตที่ชีวิตมนุษย์จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลานับตั้งแต่ชีวิตมนุษย์จะต้องมีการเติบโตทั้งในด้านร่างกายและจิตใจนับตั้งแต่ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ไปจนถึงวัยชรา ชีวิตมนุษย์มีการเคลื่อนที่ เคลื่อนไหวมีความต้องการเปลี่ยนที่ เปลี่ยนทาง และเปลี่ยนบรรยากาศ เช่น นั่ง ยืน เดิน นอน ฯลฯ และชีวิตมนุษย์เมื่ออยู่เป็นครอบครัวก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของจำนวนสมาชิก จากความหมายของการอาศัยอยู่ในบ้านและพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ดังกล่าวได้มีความเกี่ยวข้องกับความหมายของคำว่า "บ้าน" ในแง่ต่าง ๆ คือ

2.1.1 บ้านเป็นอู่แห่งกำเนิด

บ้านเป็นสถานที่แรกที่มีมนุษย์รู้จัก เมื่อเด็กเกิดมาพวกเขาจะได้เรียนรู้ สร้างสมประสบการณ์ เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกขึ้นต่อไป

..... ธรรมชาติของมารดาจึงเสมือนหนึ่งเป็นเรือนอันแรกของมนุษย์ เพราะทารกได้ใช้ครรภ์มารดาเป็นที่หลบนอนและสร้างเนื้อสร้างตัวอยู่นานราว 40 สัปดาห์ เมื่อทารกคลอดแล้วก็ได้อยู่ในอู่ ในเปล ในเรือน อีกเป็นเดือนเป็นปีจนกว่าจะช่วยตัวเองได้ ระหว่างนี้เด็กอ่อนจะทำความรู้จักและหาประสบการณ์จากทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งอยู่โดยรอบ ๆ ตน บางท่านจึงเปรียบว่าเรือน คือโรงเรียนอันแรกสำหรับทารกและเด็กอ่อน จากนั้นชีวิตก็เติบโตขึ้นเป็นลำดับ จากหนังสือ "บ้านไทย" โดย สันติ (2540 : 14)

ดังจะเห็นตัวอย่างเพื่อประกอบความเข้าใจในการที่บ้านเป็นเสมือนโรงเรียนแห่งแรกของมนุษย์ได้จากงานเขียนของ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในมุมมองที่มีต่อ "บ้าน" อันเป็น "สถานที่ที่เขารัก" ในวิชาปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรม ประจำภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2542 คือ

"..... ณ ที่แห่งนี้ ที่ที่ชีวิตของฉันได้ก่อกำเนิดขึ้น ที่ที่คอยบ่มเพาะสร้างสรรค์ให้ฉันเป็นอย่างที่ฉันเป็น ....ให้ฉันได้เริ่มแข็งกว่าที่คิดเอาไว้ เป็นที่ที่มีสิ่งท้าทายให้เด็กชนๆ อย่างฉัน ได้วิ่งเล่นได้ชุกชน ได้ปั่นป่าย เล่นซ่อนหา ชีวิตฉันเกิดขึ้น ณ ที่นั้น และมันจะยังคงอยู่ รอคอยการกลับของ ฉันอยู่เสมอ....."

นอกจากบ้านจะเป็นจุดเริ่มหรือพื้นฐานชีวิตให้กับเด็กแล้ว บ้านยังเอื้อให้สมาชิกครอบครัวในวัยอื่นได้เรียนรู้ สร้างประสบการณ์ในการอาศัยอยู่ในบ้าน จนบ้านเป็นอยู่แห่งกำเนิดสิ่งต่างๆ ให้ผู้อยู่ได้นำไปสร้างสรรค์สิ่งคมต่อไป ดังจะเห็นตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์ของอรอนพ กิติชัยวรรณ หรือ แอ๊ด การ์ตูน คือ

"..... ต้องคิดการ์ตูนการเมือง ถ้าหากผมไม่ได้ทำอะไรในบ้านแล้วผมจะคิดพวกนี้ไม่ออกอันนี้เป็นเคล็ดลับเลยนะ คือถ้าผมได้ทำงานบ้านไม่ว่าจะซักผ้า ล้างจาน ซึ้นหลังคา ซ่อมรถ ซ่อมราอะไรนี่นะ สำนักแห่งการรับใช้มันจะเกิดขึ้นทันทีเลย เราจะรู้เลยนะว่าที่แท้คนอื่นล้างจานเขาก็เหนื่อย คนที่ทาสก็เหนื่อย กวาดบ้านก็เหนื่อย สำนักมันจะเกิด แล้วความคิดมันจะขยายผล บ้านแสนรัก (2542 : 176)

2.1.2 บ้านเป็นที่ที่ให้ความอบอุ่นและปลอดภัย

นอกจากความอบอุ่นที่เกิดขึ้นในบ้านจะทำให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงเป็นรากฐานที่ดีให้กับสังคมแล้ว ในยามที่สมาชิกของครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหานานาประการที่เกิดจากภายนอกทั้งในแง่ของการดำเนินชีวิต และในแง่ของสภาพแวดล้อม พวกเขา ก็จะกลับมาฟื้นฟู รักษาร่างกายและจิตใจให้กลับมามีชีวิตชีวาเพื่อออกไปต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ต่อไป บ้านจึงต้องเป็นที่ที่ให้ความอุ่นใจสามารถปกป้องผู้อยู่จากภัยต่างๆดังที่ Bachelard (1969 : 91) ได้กล่าวไว้ว่า

" การอาศัยอยู่ในบ้านนั้น บ้านจะต้องให้ผู้อยู่เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยเสมือนกับการได้นั่งพักผ่อนหน้าเตาผิง ถึงแม้ในขณะนั้นจะมีพายุใหญ่โหมกระหน่ำอยู่ข้างนอกก็ตาม "

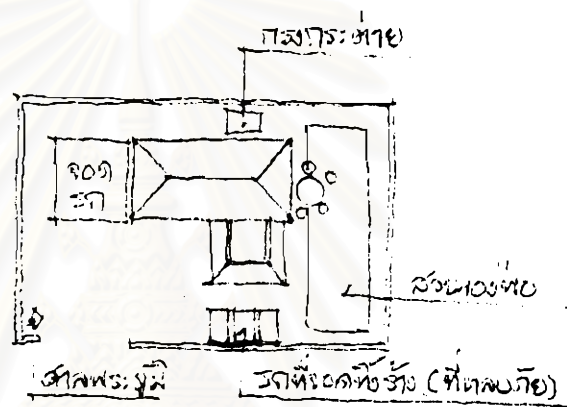
นอกจากบ้านจะทำหน้าที่ปกป้องรักษาผู้อยู่จากปัญหาที่เกิดขึ้นภายนอกแล้ว ยังจำเป็นต้องช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเองด้วยเช่น ปัญหาการทะเลาะระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น โดยเมื่อเกิดภาวะดังกล่าวนี้ขึ้นบ้านจะต้องมีที่ที่เอื้อให้ผู้อยู่ได้เข้าไปหลบ เข้าไปคิดทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่อไป

" ในช่วงขณะของชีวิตที่มีความเศร้าโศก Solovin จะเข้าไปอยู่ในห้องที่แคบๆ เพียงคนเดียว ซึ่งในความแคบนั้นจะเอื้อให้เขาได้มีโอกาสตามตัวเองว่าเขาจะทำอะไร ถ้าเขาไม่ได้อยู่ในห้องเล็กๆ แบบนี้ " (เรื่องเดียวกัน :123-124)

ดังจะเห็นตัวอย่างการหลบภัย หรือรักษาใจในโลกของเด็กซึ่งมีลักษณะเป็นที่แคบๆ เช่นเดียวกันจากงานเขียน

- สถานที่ที่ฉันรัก • ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในวิชาปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรมในภาคการศึกษาปลาย ประจำปีการศึกษา 2542 คือ

- ฉันคิดว่าคงเหมือนกับเด็กคนอื่นๆ ที่เวลาโกรธ มักจะหนีไปอยู่ในที่ของตัวเอง ฉันก็มีอยู่ 2-3 ที่ แต่ที่ที่ฉันชอบมาก คือ ในรถเก่าที่อาจจอดทิ้งร้างไว้ตรงลานหน้าบ้าน เป็นรถที่โทรมมาก แม้มักนึกไม่ถึงและหาไม่เจอเวลาที่ฉันซอมน ฉันจะเห็นแม่และคนอื่นๆ ตามหาฉัน แต่ข้างในนั้นร้อนและฝุ่นเยอะมาก ทำให้ฉันอยู่ได้ไม่นาน และไม่บ่อย (เพราะถ้าบ่อยแม่จะจำได้) •

ภาพที่ 5 ตำแหน่งของรถเก่าที่เข้าไปหลบภัยของเด็ก

จากตัวอย่างนี้จะเป็นอุทาหรณ์ว่าบ้านได้เตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมให้ผู้อยู่ในวัยต่าง ๆ ได้ปลีกตัวเองไปรักษาใจจากภาวะวิกฤตของชีวิตบ้างหรือไม่

2.1.3 บ้านเป็นที่ที่ให้อิสระในการแสดงตัวตนของผู้อยู่

บ้านเป็นที่ที่เอื้อให้ผู้อยู่ได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นบุคคลของตัวเอง และได้มีโอกาสแสดงออกให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ความต้องการ หรือเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละคนลงไปในพื้นที่แต่ละส่วนของบ้านได้มากกว่าสถาปัตยกรรมประเภทอื่น

“..... เราจำลองฟ้าและดินมาเป็นของตัว อีกนัยหนึ่งก็คือ เราล้อมกรอบฟ้าและดินมาเป็นของ เราสร้างโลกที่จับต้องได้มาเป็นตัวของตัวและปรับอากาศให้เหมาะสมกับความสบายของเรา โลกที่ เราสร้างขึ้นนี้เราสามารถถอดสถานคุณค่าและความหมายของชีวิตเข้าไปสู่ทุกอนุของอากาศในโลก โลกนั้น เราจำลองโลกและถอดสถานตัวตนของเราขึ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกมันว่า ‘บ้าน’ และชีวิตอื่นก็ติดตามมา ภายใต้อากาศของโลกที่เราสร้างขึ้นนี้” (ทิพย์สุตา, 2541: 37)

โดยบริเวณที่อยู่ได้มีอิสระในการแสดงตัวตนได้ชัดเจนนั้นควรจะเป็นที่ซึ่งเอื้อให้อยู่ตามลำพังซึ่งอาจจะเป็นเพียงพื้นที่ เล็กๆหรือเป็นมุมบางมุมที่อยู่ในบ้าน แต่ถ้ามุนั้นมีลักษณะเหมาะสมสอดคล้องกับสมาชิกในครอบครัวแล้ว มุนั้นก็ จะเป็นสถานที่ที่ความเป็นบุคคลของผู้อยู่ได้อาศัยเติบโต

• ในแต่ละมุมของห้องหรือของบ้านที่ให้โอกาสกับผู้อยู่ได้ปลื้มตัวเข้าไปไว้ บริเวณเหล่านี้จะเป็น สัญลักษณ์ของความเป็นส่วนตัวที่ก่อให้เกิดจินตนาการ และยังผลให้เมล็ดพันธุ์แห่งความฝันที่ อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลได้งอกงามต่อไป (Bachelard ,1969:136)

• โดยทั่วไปการอยู่ในระดับพื้นดินของบ้านที่ผู้คนผ่านไปมานั้น จะไม่ใช่บริเวณที่ก่อให้เกิดฝันและ จินตนาการ แต่การอยู่บนบนหรืออยู่ในระดับที่สูงขึ้นจะเสมือนเป็นการเพิ่มความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ยังผลให้เกิดจินตนาการกับผู้อยู่ ในทางตรงกันข้ามถ้าลงไปอยู่ในชั้นใต้ดินของบ้าน ความ ทึบตัน ความสลัวจะยังผลให้ผู้อยู่ตระหนักเข้าใจถึงตัวตนของตัวเอง พาให้ใจเข้เข้าสู่มิติฝันได้ - (เรื่องเดียวกัน : 147)

ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างจากงานเขียน ‘ความทรงจำในสถานที่ ...ที่ฉันรัก’ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในวิชา วิชาปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรมประจำภาคปลาย ปีการศึกษา 2542 ได้พูดถึงการอยู่ในห้องส่วนตัวของเขา ไว้ว่า

• .... ห้องของฉัน .....เป็นเหมือน ANOTHER MAN ที่รอคอยการกลับมาของฉัน ความมีชีวิตของมัน คือ การอยู่คนเดียว หุดหุด และทบทวนความคิดของตัวเอง .... คล้ายกับว่าฉันได้รับอภิสิทธิ์ ในสถานที่นี้ ฉันสามารถทำอะไรก็ได้.. บางครั้งที่ฉันต้องการ ‘พักผ่อน’ ห้องก็เป็นเหมือน BODY ของฉันปิดล้อมฉันจากภายนอก กลายเป็นห้องที่ไม่มีเวลาและการแข่งขันต่างๆ นานา...การอ่าน หนังสือและเล่นกีตาร์นั้น เหมือนการเข้าสู่โลกแห่งความฝัน (VIRTUAL WORLS) หลบหนีและ หยุดพักจากโลกจริงๆ ชั่วคราว .....ฉันรู้สึกว่าจะได้เป็นฉันจริงๆ เมื่อได้อยู่คนเดียวในห้อง ...

นอกจากบ้านจะมีพื้นที่ที่รองรับความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลในครอบครัวด้วยการสะท้อนออกมาในรูปของการ เตรียมพื้นที่แล้ว ก็ควรที่จะสะท้อนออกมาในรูปลักษณะของบ้านพอสมควรด้วย

• ถ้าเราจะมีที่พักอาศัย เราควรที่จะทำให้มันเป็นบ้านสำหรับเรา เพื่อรองรับลักษณะเฉพาะ และมีขนาดที่พอเหมาะๆกับเราอย่างแท้จริงไม่ใช่ทำให้การมีบ้านเสมือนกับการซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปใส่ อุปมาดังการสร้างรังของนก ที่รูปทรงกลมมนของรังถูกกำหนดจากที่ว่างภายในที่เกิดจากการ

หมุนวนไปมาของตัวนก จึงทำให้ออกจากรังจะมีรูปลักษณะที่เหมาะสมกับรูปร่างของนกแล้ว ยังมีขนาดที่สอดคล้องกับมันอีกด้วย " (Bachelard, 1969:101)

‘สถาปนาของตัวบ้าน ตัวเรือน ซึ่งหุ้มห่อสมาชิกมากน้อยของครอบครัว จึงดูเหมือนหนึ่งเป็นกาย เป็นตัวแทน เป็นสัญลักษณ์ของแต่ละครอบครัว บ้านเรือนที่ดีจำเป็นต้องอยู่แล้วเย็นกายและอุ่นใจ พร้อมทั้งมีรูปลักษณะภายนอกที่งดงามน่าดู ได้เอกลักษณ์ของแต่ละครอบครัวพอสมควรที่จะทำให้สมาชิกในครัวเรือนเกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมที่เป็นเจ้าของเรือน ‘ อ้างโดย สันติ ฉันทวิลาสงส์ ในหนังสือ บ้านไทย (2537 : 6)

2.1.4 บ้านเป็นที่บรรจุประวัติศาสตร์ของครอบครัว

ด้วยว่าการอยู่อาศัยในชีวิตประจำวันที่เติบโตขึ้นทุกวัน สอดสาน แทรกกายอยู่ในทุกอณูของบ้าน ทุกๆ ส่วนของบ้าน มีความหมาย สัมผัสได้ มีนามเฉพาะของมัน มีลมหายใจเหมือนดังมีชีวิต พุดคุยอยู่กับเราด้วยภาษาอันอบอุ่น เป็นภาษาที่มีเราทำหน้าที่เป็น ‘นามประธาน’ มีการอยู่อาศัยเป็น ‘กริยา’ และมีบ้านเป็น ‘กรรม’ สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของการสร้างสรรค์ บ้านแต่ง ดัดแปลง เพิ่มเติมในจังหวะต่าง ๆ กันไปตามจังหวะชีวิตของแต่ละบุคคล เรื่องราวแห่งชีวิตทับถม สอดแทรกอยู่ในแทบทุกอณูของบ้าน ปรากฏกายเป็นสิ่งของต่าง ๆ ที่ชีวิตได้สะสมมาตลอดการเดินทางผ่านเวลา และบ้านนอกจากจะเป็นที่อยู่ปัจจุบันแห่งชีวิต ยังทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชีวิตอีกด้วย (ทิพย์สุดา, 2541: 39)

นอกจากบ้านจะมีการปรากฏซึ่งประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวแห่งชีวิตของผู้อยู่และครอบครัวแล้ว บ้านยังเป็นที่บรรจุเรื่องราวที่เป็นความลับหรือเป็นส่วนตัวของครอบครัวด้วย เหมือนกับว่าสมาชิกแต่ละคนในบ้านจะรู้ว่าตรงไหนของบ้านมีอะไรบ้าง โดยที่บุคคลอื่นไม่สามารถล่วงรู้ได้ ดังที่ (Bachelard, 1969:78-85) โดกล่าวไว้ว่า

‘บ้านที่มีที่เก็บความลับในหลายๆ ระดับอุปมาดัง โต๊ะหรือตู้ที่มีลิ้นชัก ตู้เสื้อผ้าที่มีชั้น และ หนีบเก็บของที่มีค่า’

‘โต๊ะหรือตู้ที่มีลิ้นชัก’ จะเป็นที่ที่เก็บของจิ๋ปากะ ซึ่งจะรู้กันเองภายในครอบครัวว่า เก็บสิ่งใดไว้บ้างที่ตรงไหน และถึงแม้จะมีการเก็บของหลายอย่างแต่ก็สามารถหาได้ง่ายอยู่’

‘ตู้เสื้อผ้าที่มีชั้น’ ภายในตู้เสื้อผ้าจะมีสเปซที่ลึกเสมือนกับเป็นที่ส่วนตัว (Intimate Space) เป็นศูนย์กลางของความมีระบบระเบียบที่ยิ่งใหญ่ของบ้าน อีกทั้งยังเป็นทีระลึกถึงประวัติศาสตร์ของครอบครัว เช่นเมื่อเปิดตู้เสื้อผ้าออกมาก็จะไต่กลิ่นของผ้าต่างๆ ที่ซ่อนทับไว้อยู่ซึ่งจะเอื้อให้ระลึกถึงอดีตต่างๆ ที่ผ่านมา

‘หีบเก็บของมีค่า’ เป็นที่ที่บรรจุของซึ่งเป็นความลับมากที่สุดของบ้าน ซึ่งจะรู้เฉพาะผู้เป็นเจ้าของหีบเท่านั้น เมื่อเปิดหีบ ของที่อยู่ภายในจะเป็นจินตนาการที่เกิดขึ้นกับเฉพาะบุคคลตามลำพัง ความลับทุกอย่างมักจะมีหีบเล็กๆ เก็บมันอยู่ มันจะอยู่เป็นที่เอกเทศ หรือเป็นอิสระจากการเคลื่อนไหวต่างๆ มีความเป็นส่วนตัวไม่กระทบกับภายนอกหรือผู้อื่น’

ทั้ง 3 สิ่งนี้เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความลับในมิติเชิงจิตวิทยาของชีวิตถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ชีวิตของเราขาดหายซึ่งความเป็นส่วนตัวไป

2.1.5 บ้านเป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่เคยเสร็จ

จากหัวข้อที่แล้วได้กล่าวไว้ว่า บ้านจะต้องมีการสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลง ต่อเติม ในจังหวะต่างๆ กันไปตามจังหวะชีวิตของผู้อยู่ ซึ่งมีธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงตามเวลาที่เปลี่ยนไปในแง่ของ จำนวน วัย ตลอดจนความต้องการของผู้อยู่เองประกอบกับบ้านเป็นสถาปัตยกรรมที่ผู้ผู้มีอิสระในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นจึงทำให้บ้านไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในครั้งเดียวแต่กลับมีโอกาสนี้จะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้เสมอ

‘ทำไมเราต้องหยุดสร้างหรือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงบ้านของเราด้วย ในเมื่อความจริงมันไม่เคยเสร็จเพราะจินตนาการของผู้อยู่จะทำให้บ้านมีการเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ต่อไป’ (Bachelard, 1969 : 104)

‘บ้านมันต้องเป็น UNFINISHED WORK ไม่มีที่สิ้นสุดเราถึงจะอยู่บ้านได้ด้วยความสะดวกสบาย บ้านที่สิ้นสุดแล้วเป็นบ้านที่ตาย อยู่แล้วเบื่อ พอเรามีสตางค์เราก็ทำโน่น ทำนี่ คิดทำไปเรื่อย ๆ คิดเมื่อไรมันทำให้เราไม่เบื่อบ้านใจ.....’ จากบทสัมภาษณ์ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ ในหนังสือ บ้านแสนรัก (2542 : 43)

จากความหมายของบ้านทั้งหมดที่กล่าวมาพอที่จะสรุปได้ว่า บ้านที่จะเอื้อให้ความเป็นบุคคลของผู้อยู่อาศัยได้เติบโต และสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีการเติบโต เคลื่อนที่และเปลี่ยนแปลงนั้น บ้านจะต้องให้อิสระ และโอกาสที่สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวในทุกๆวัยได้เรียนรู้และแสดงตัวตนหรือคุณค่าของตัวเองออกมา เป็นที่ที่ให้ความรัก ความอบอุ่นพื้นที่กำลังและเอื้อให้เกิดความฝัน จินตนาการ ยังผลให้ชีวิตมีคุณค่า ตลอดจนเป็นสถานที่ๆ ผู้อยู่ได้สลักเสลา สร้างสรรค์เพื่อเป็นร่องรอยของความประทับใจในอดีต สอดคล้องกับชีวิตปัจจุบันและรองรับการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในอนาคต

2.2 การไข่มิติที่ซ่อนอยู่และซ่อนทับของการอาศัยอยู่ในบ้าน

จากความหมายของบ้านในหัวข้อที่ผู้คนมาทำให้ทราบว่า บ้านจะต้องรองรับความเป็นบุคคลของมนุษย์ที่มีการเติบโต ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีการเคลื่อนที่ และเปลี่ยนอิริยาบถตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งจากสภาพแวดล้อมภายนอก และจากภายในของมนุษย์เอง สำหรับบ้านของกลุ่มคนที่มีฐานะดีหรือบ้านที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางอาจจะไม่เป็นการลำบากนักที่จะออกแบบและขยายขยายให้รองรับกับชีวิตของมนุษย์ดังกล่าวได้ แต่บ้านของผู้มีฐานะปาน

กลางถึงค่อนข้างน้อย หรือผู้ที่อยู่บ้านที่มีเนื้อที่อันจำกัด บ้านเหล่านี้จะรองรับชีวิตมนุษย์อันซับซ้อนหลากหลายได้อย่างไร ซึ่งจากการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ก็พอที่จะเห็นตัวอย่างลักษณะของสเปซ และองค์ประกอบของบ้านที่รองรับความซับซ้อนเหล่านี้ในรูปของการซ่อนอยู่และซ่อนทับ ดังที่จะแสดงในหัวข้อต่อไป

2.2.1 มิติซ่อนทับของประโยชน์ใช้สอย

สำหรับมิติของการซ่อนทับนั้น มิให้เห็นในตึกแถวคนจีนในเมืองซึ่งแทนที่จะมีชั้นดาดฟ้าที่ทำหน้าที่เป็นเพียงหลังคาคลุมแดดคลุมฝนให้กับตัวอาคารเท่านั้น ยังสามารถเป็นส่วนหย่อมหรือพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำได้ยากยิ่งในชุมชนเมือง แต่ผู้เป็นเจ้าของก็ยังสร้างสรรค์พื้นที่เหล่านี้ เพื่อรองรับความหลากหลายและเชื่อมต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ยังมีความต้องการธรรมชาติอยู่ในจิตใจ

‘เมืองในปัจจุบันนี้มีบริเวณล้อมรอบสำหรับปลูกพืชพันธุ์น้อยลงกว่าเดิมมาก แต่แนวความคิดของการทำสวนไม้กระถางนั้นไม่ใช่ของล้ำสมัย และสวนแห่งนี้ ควรจะติดตามมนุษย์ขึ้นไปทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นบ้านพักอาศัย หรือตึกสูงลิบๆ ขึ้น ขอให้ดูสวนบนดาดฟ้าตึกแถวของคนจีน นั่นคือตัวอย่างการดำเนินชีวิตในเมืองอันจอแจ และเขาจะต้องรักษาจิตด้วยสวนเล็กๆ บนดาดฟ้านั่น’ (แสงอรุณ, (ม.ป.ป.):84)

นอกจากตึกแถวคนจีนจะทำให้ชั้นดาดฟ้าเป็นส่วนหย่อมแล้ว ยังมีตัวอย่างของการทำดาดฟ้าของทาวเฮ้าส์เป็นส่วนหย่อม ที่นั่งเล่น พักผ่อน ที่รับประทานอาหารของครอบครัว

‘รอบๆ บ้านของเรามีอะไรบ้าง เราสามารถดึงส่วนเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ได้ไหม ลม แสงแดด เก็บประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ผมจึงทำชั้นดาดฟ้าให้โปร่ง โล่ง สบาย แดดส่องถึงบ้าง ลมพัดโกรกเย็นสบาย ยามเช้าหรือยามเย็นนั่งเล่น จิบกาแฟ สุขอย่าบอกใครเชียว’ จากคำสัมภาษณ์ของคุณไพโรจน์ พึ่งเกษมบูรณ์ (บ้านและสวน,มี.ค.2540 : 274)

ภาพที่ 6 การใช้ดาดฟ้าจัดเป็นสวนนั่งเล่น พักผ่อน
ที่มา บ้านและสวน, มี.ค 2540 : 278, 281

การทำทาวเฮ้าส์เป็นรูปแบบของที่พักอาศัยที่ตั้งอยู่บนที่ดินที่มีขนาดค่อนข้างจำกัด ประกอบกับการมีด้านข้างที่เปิด

ออกสัมผัสกับสภาพแวดล้อมภายนอกได้เพียง 2 ด้าน (ยกเว้นห้องริมจะเปิดได้ 3 ด้าน) ดังนั้นการที่คุณทวีจิต พึ่งเกษมสมบูรณ์ ได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สลักเสลาทิวทัศน์เข้าสู่ของเขา เพื่อดึงเอาธรรมชาติต่างๆ ภายนอกมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นลม แสงแดดด้วยการสร้างสวนซันท์บนบนดาดฟ้าขึ้น นอกจากจะเป็นการเพิ่มพื้นที่สัมผัสธรรมชาติให้กับบ้านและตอบรับกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ยังมีความต้องการธรรมชาติฝังลึกในจิตใจแล้วธรรมชาติเหล่านี้ยังก่อให้เกิดความงามแก่สถาปัตยกรรมและชุมชนอีกด้วย

• ความงาม การสวมกอดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การประสานกันอย่างแนบแน่นระหว่าง พื้นดิน แสงแดด อากาศ ต้นไม้และตัวเรือน ความงามเช่นนี้ คือการมองสิ่งทั้งหลายมาอยู่ร่วมกัน พึ่งพิงกัน ไม่เบียดเบียนกัน คือที่สุดแห่งความงามในที่นี้ * (สันติ, 2532 : 169)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของมิติซันท์บับในส่วนอื่นของบ้านอีก คือ การซันท์บับของประโยชน์ใช้สอยของผนัง นอกจากผนังบ้านจะทำหน้าที่กันระหว่างห้องแล้ว ผนังยังสามารถใช้เป็นทิวทัศน์ของตึกโชว์ หรือใช้เป็นกระดานดำได้อีกด้วย

ภาพที่ 7 การใช้ผนังบ้านเป็นที่ วางของตึกโชว์
ที่มา บ้านและสวน, มี.ค 2540: 275

ภาพที่ 8 การใช้ผนังกันห้องเป็นกระดานดำ
ที่มา บ้านและสวน, มี.ค 2540: 274

2.2.2 มิติที่ซ่อนอยู่เพื่อรองรับโลกของบุคคล

จากที่ได้กล่าวไว้บางส่วนในบทนำแล้วว่าบันไดไม้ที่ไม่มีลูกตั้ง นอกจากจะเป็นทางเดินเพื่อเปลี่ยนระดับของบ้านแล้วยังเป็นที่ที่เอื้อให้เกิดมิติในโลกส่วนตัวของเด็ก หรือเป็นบ้านที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้และมีอิสระในการแสดงตัวตนเกิดขึ้นอีกด้วยเพราะ การที่บันไดไม่มีลูกตั้งจึงเสมือนกับว่า

• บันไดเปิดให้เด็กๆ สามารถเข้าไปสัมผัสหรือเข้าไปสู่มันได้นั้นได้ด้วยการประสานระยางแห่งตัวเขาเข้ากับระยางแห่งมันได้นั้น.....บันไดจะเปิดตัวออกให้เด็กๆ ได้สอดสานความเป็นชีวิตของเขาเข้าไปสู่มัน เข้าไปผ่านมัน ปีนมัน ไต่มันนั่งเล่นอยู่บนมันหรือแม้จะเปล่งกายให้มันเป็น แก้อีโต้ะ หรือแม้จะเป็นเวทีละคร* (ทิพย์สุตา, 2539 : 110)

ภาพที่ 9 "บ้านไต่ไม้ไม่มีลูกตั้ง" มิตินี้ซ่อนอยู่เพื่อรองรับโลกของเด็ก
ที่มา ทิพย์สุตา, 2539 : 111

นอกจากบ้านไต่ไม้ที่ไม่มีลูกตั้งแล้ว ยังมีอีกตัวอย่างหนึ่งจากงานเขียน "สถานที่ที่ฉันรัก" ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในวิชาปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรม ประจำภาคปลาย ปีการศึกษา 2542 ที่แสดงให้เห็นมิตินี้ซ่อนหาในโลกของเด็กคือ

• กงสี้ ว่า! คุณแล้วช่างแห่งแล้งจ้ง เด็กอะไรเล่นกับกงสี้ ' แต่ ' จะมีใครรู้บ้างว่ามันเป็นอะไรที่วิเศษ ไม่แพ้แดนเนรมิต สวนสยาม บ้านตุ๊กตา หุ่นรถบังคับ ฯลฯ เลย ' โดมามนกงสี้ ' คำนี้ไม่แปลกเลยถ้าจะใช้จำกัดความชีวิตวัยเด็กเพราะที่บ้านฉัน ป๊าบ่า มาม่า ทำกิจการขายสิ่งของประกอบกว่าเศษ 3 ส่วน 4 ของบ้านประกอบไปด้วยกงสี้...กงสี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ที่ใช้ปืน + ป้าย + โดด + ตะ หรือบางทีก็เป็นห้องอาหาร + ที่นอน + เกาะกำบังข้าศึก + ที่อำพรางตัวจากมาม่าเมื่อมาม่าเรียกไป 'ตี' กงสี้ในบ้านจึงเป็นหลุมหลบภัย ที่ดูปลอดภัย + อุ่นใจ ที่จะไปอยู่ที่สุด '

จากตัวอย่างจะเห็นว่ากงสี้ไม่ได้เป็นเพียงสินค้าที่วางอยู่ในพื้นที่ร่วมของบ้านเท่านั้น ด้วยขนาดของกระป๋องสีที่สอดคล้องกับขนาดของร่างกายเด็กที่เอื้อให้เด็กได้เข้าไปแทรก ซ่อน ซุกซ่อน หรือเคลื่อนย้ายปรับเปลี่ยน ไปตามจินตนาการต่างๆ นานาตามที่ตัวเองต้องการจึงทำให้กงสี้กลายเป็นทั้งที่เล่นและหลบภัยในโลกของเด็กได้อีกด้วย

2.2.3 มิติที่ซ่อนอยู่เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนและต่อเติม

การที่เรือนไทยมีลักษณะรอยต่อขององค์ประกอบต่างๆที่ก่อขึ้นเป็นเรือนไม่ตายตัวคือ เป็นการเข้าเดียวไม่แทนการใช้ตะปู ทำให้เวลาซ่อมแซม ปรับเปลี่ยน เคลื่อนย้ายทำได้ง่ายและคล่องตัว โดยชิ้นส่วนของเรือนไม่บุบสลายตลอดจนขนาดของชิ้นส่วนไม่ใหญ่มาก สามารถใช้แรงงานคนเพียงไม่กี่คนก็สามารถยกประกอบหรือเคลื่อนย้ายได้ นอกจากนี้เมื่อสมาชิกในครอบครัวโตขึ้น เพิ่มขึ้น ก็ยังสามารถต่อเติมปลูกเรือนต่อไปจากฐานเดียวกันได้

- ผนังแบบฝาประกนหรือลูกฟัก เป็นการแก้ปัญหาแรงงานและเครื่องมือช่างซึ่งสอดคล้องกับการใช้วัสดุ คือ ไม้ ได้อย่างดี เครื่องมือสมัยก่อนมีไม่มากและมีประสิทธิภาพไม่ดีเหมือนปัจจุบัน ฉะนั้นการใช้ไม้ชิ้นเล็กๆ มาประกอบเป็นฝาจึงทำได้ง่ายกว่าการเลื่อยไม้ใหญ่ การขนย้ายลงมาทำก็ขนได้สะดวกกว่าไม้ชิ้นใหญ่ ทั้งการประกอบบ้านของไทยเดิมก็ทำมาแต่ละส่วนๆ แล้วยกประกอบกันขึ้นได้โดยเร็ว * (แสงอรุณ รัตกลีกร, (ม.ป.ป.) : 52)

การยกใต้ถุนสูงของเรือนไทยก็เป็นมิติที่เชื้อให้เกิดการปรับเปลี่ยนเช่นกัน เนื่องจากเป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนการใช้สอยกลับไปกลับมาตามกาลเวลา หรือฤดูกาลที่เปลี่ยนไปได้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะเหมาะกับบ้านที่มีพื้นที่จำกัด หรือผู้เป็นเจ้าของมีงบประมาณค่อนข้างน้อย แต่ยังสามารถที่จะมีสเปซที่สามารถรองรับความหลากหลายของความต้องการได้

- บ้านญี่ปุ่น ผนังจะสามารถเคลื่อนที่ได้ สามารถเปิดหรือปิดตามกิจกรรมระหว่างวันที่เปลี่ยนไป ในอเมริกา คนจะเคลื่อนที่จากห้องหนึ่งไปอีกห้องหนึ่งหรือจากส่วนหนึ่งของห้องไปสู่อีกส่วนของห้องถ้าจะต้องมีการเปลี่ยนกิจกรรม เช่น กินข้าว นอนหลับ ทำงาน หรือเข้าสังคม แต่ในญี่ปุ่นจะอยู่ในสเปซหรือที่แห่งเดียวในขณะที่กิจกรรมเปลี่ยน * (Hall, 1969 :111)

นอกจากการเคลื่อนของผนังในบ้านของญี่ปุ่นจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยไปได้ต่าง ๆ นานาแล้ว การเปิดผนังห้องยังเป็นการเปลี่ยนความเป็นกล่อง (box) ของห้องให้มีสเปซที่เปิดโล่ง (Free Plan) เป็นหนึ่งเดียวกับภายนอก ซึมซับกับบรรยากาศและเวลาที่เปลี่ยนไปในแต่ละวัน

- ตัวอย่างเช่นห้องพักของโรงแรมในต่างจังหวัดของญี่ปุ่น แจกผู้มาพักจะพบว่าในขณะที่เขานั่งบนเสื่อตามมัตที่กลางห้อง ขณะที่ฝานั้นเลื่อนเปิดหรือปิดจะขึ้นอยู่กับเวลาที่เปลี่ยนไปในแต่ละวัน ภายในห้องสามารถรวมเป็นหนึ่งเดียวหรือต่อเนื่องกับสเปซภายนอกได้ หรือปิดถ้าต้องการความเป็นส่วนตัว เมื่อผนังเลื่อนออกไปอาหารก็ถูกนำเข้ามาเมื่อทานอาหารเสร็จและเวลานอนก็มาถึงที่นอนก็จะถูกเคลื่อนออกมาในบริเวณเดียวกับที่มีกิจกรรม กิน ทำกับข้าว คิดและนั่งคุยกับผู้อื่นเกิดขึ้น ในตอนเช้าเมื่อห้องได้เปิดขึ้นอีกครั้งจะพบกับลำแสงของพระอาทิตย์กับกลิ่นของสนและหมอกของเขาเข้ามาสอดแทรกภายในห้องยังให้ผู้มีชีวิตชีวาสำหรับวันใหม่อีกครั้ง

(Hall, 1969 : 151)

มิติซ่อนเงื่อนของการปรับเปลี่ยนและต่อเติมนี เป็นมิติที่จะทำให้บ้านสามารถรองรับการแปรเปลี่ยนของชีวิตมนุษย์หรือสมาชิกในครอบครัวไปตามกาลเวลาที่ผันผ่าน ไม่ว่าจะเป็ความต้องการที่เปลี่ยนไป วิถีที่เปลี่ยนไป สถานภาพ

ที่เปลี่ยนไป ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไป บ้านจึงควรเติบโต เปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับสิ่งเหล่านี้ด้วย การที่บ้านยังไม่สมบูรณ์ หรือบ้านเป็น Unfinished Work ประกอบกับผู้อยู่อาศัยได้ หรือชอบที่จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับบ้านด้วยแล้ว การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงบ้านก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้อยู่มีอิสระที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ต้องการในโลกเล็กๆของตนเอง ยังให้เกิดชีวิตชีวา มีกำลังที่จะออกไปสร้างสรรค์สังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นต่อไป อีกทั้งยังก่อให้เกิดความงามในแง่ของ ‘ความงามเป็นสิ่งที่ไม่นิ่งเฉย’

‘ความงามเป็นสิ่งที่ไม่นิ่งเฉย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปนิกมักจะมีแนวโน้มเข้าใจความงามเหมือนภาพนิ่ง ความงามที่อยู่อย่างนิ่งเฉย คือ ความงามที่ตายแล้ว ความงามที่กำกับไว้ด้วยประโยชน์ใช้สอยย่อมต้องมีการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงมีการสลับเป็นธรรมดา ความงามเป็นสิ่งที่ต้องมีการจัดการตกแต่งซ่อมแซมบำรุง เช็ดถูทำความสะอาด’ (ลันตี, 2535 : 168)

ในเมื่อบ้านมีมิติซ้อนเงื่อนของการปรับเปลี่ยนที่ยังให้ผู้อยู่ได้เข้าไปสัมผัสสร้างสรรค์ตลอดจนรักษาทำความสะอาด ซ่อมแซมด้วยน้ำมือของตนเอง นอกจากจะก่อให้เกิดความงามที่เกิดจากความไม่นิ่งเฉยดังกล่าวแล้ว ยังให้เกิดความใหม่ ความมีชีวิตชีวา และความผูกพันระหว่างผู้อยู่กับบ้าน ซึ่ง Bachelard ได้เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า

“The Wax Civilization”

‘ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสัมผัสโดยตรงที่มีต่อโลกอย่างแนบแน่น เหมือนกับการดูแลเครื่องเรือนของแม่บ้าน เมื่อเธอแตะทา Wax ลงบนโต๊ะด้วยแผ่นผ้านุ่มและเริ่มลงมือขัด ความอบอุ่นจากการขัดส่งมาถึงมือ ในขณะที่เคลื่อนมือสัมผัสโดยนัยนี้เธอผู้นั้นได้จุดประกาย ความใหม่ให้เกิดขึ้นกับโต๊ะตัวนั้น ปลูกให้เนื้อไม้อายุเป็นร้อยปีตื่นขึ้นมาอย่างน่าพิศวง (Bachelard, 1969 : 67) ไม่เพียงยังให้เกิดความใหม่ขึ้นแก่โลกรอบกายเราเท่านั้น ยังทำให้เรามีความแนบแน่น หวง ห่วงใย ในโลกรอบกายของเราอีกด้วย’ (ทิพย์สุตา , 2540 : 30)

2.3 ความเข้าใจบางประการที่มีต่อ “ทาวนเฮาส์”

การศึกษามิติที่ซ่อนอยู่และซ้อนทับของการอาศัยในบ้านนั้นจะยังมีคุณค่า มีคุณประโยชน์มากขึ้นกับบ้านที่มีเนื้อที่จำกัด โดยเฉพาะบ้านในเขตเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นเขตที่มีราคาของที่ดินค่อนข้างแพง การที่บุคคลทั่วไปจะมีบ้านเดี่ยวบนที่ดินของตนเองสักหลังจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าง่าย จึงเกิดโครงการบ้านสำเร็จรูปหรือบ้านจัดสรรต่าง ๆ ขึ้นมาและบ้านจัดสรรประเภทที่มีราคาไม่แพงและยังพอมือที่ว่างข้างเคียงอยู่บ้างที่บุคคลที่มีฐานะปานกลางถึงค่อนข้างน้อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมสามารถเป็นเจ้าของได้ก็คือ บ้านประเภท “ทาวนเฮาส์”

‘เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตที่อยู่อาศัยได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อสร้างบ้านเดี่ยว จนทำให้ผู้มีรายได้อ่อนถึงปานกลางที่เคยซื้อบ้านเดี่ยวได้ไม่มีกำลังเงินเพียงพอ จึงหันไปซื้อบ้านประเภทอื่นที่ราคาต่ำกว่า เช่น บ้านทาวนเฮาส์และอาคารชุดแทน ต่อมา (พ.ศ.2533-2538) การอาศัยในกรุงเทพมหานครได้มีการกระจายตัวออกไปสู่ชานเมืองมากขึ้น จึงมีการก่อสร้างทาวนเฮาส์ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งทำให้มีราคาถูกลง ดังนั้นนอกจากทาวนเฮาส์จะเป็นที่พหุอาศัยสำหรับผู้มีรายได้อ่อนถึงปานกลางแล้วยังสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ซื้อที่มีรายได้อ่อนถึงปานกลางด้วย’ (ชัยยะ พัดพนเจริญ , 2539 : 3-4)

ด้วยความที่ขนาดที่ดินของทาวน์เฮาส์มีขนาดที่ไม่ใหญ่นัก ดังข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน พ.ศ.2535 ซึ่ง อ้าง โดย กิตติ เวียงเพิ่ม (2537 : 25-26) ไว้ว่า

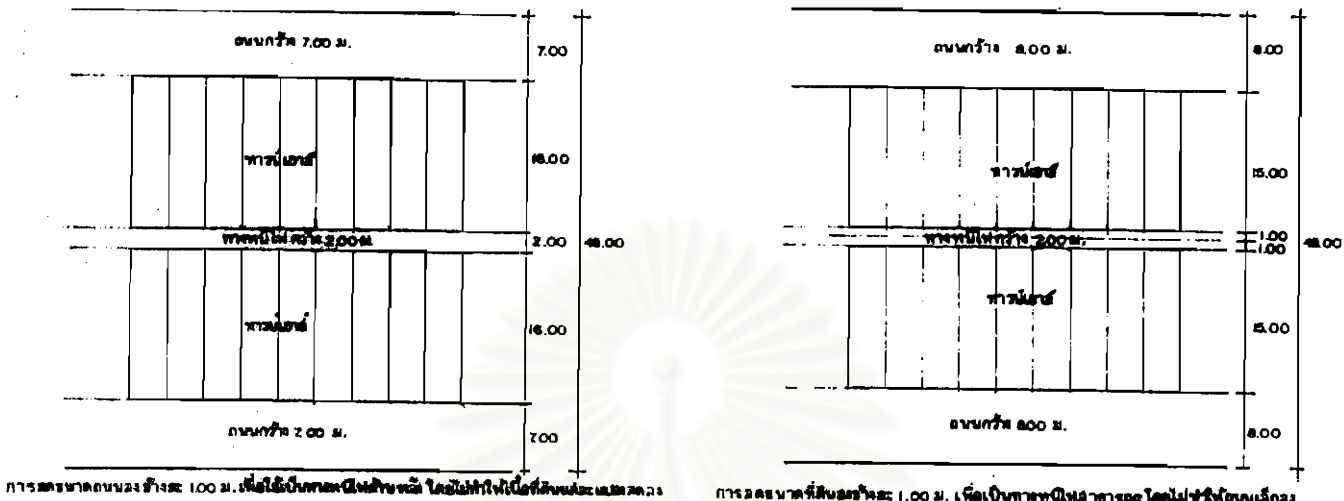
“ที่ดินแต่ละแปลงต้องมีความกว้างไม่ต่ำกว่า 4.00 เมตร และมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 16 ตารางวา
ตัวอาคารด้านหน้าและด้านหลังตัวห่างจากที่ดินไม่ต่ำกว่า 2.00 เมตร ”

ประกอบกับเมื่อที่ดินในเขตชานเมืองกรุงเทพฯ และบริเวณชานเมืองเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ย่อมมีผลทำให้ที่ดินที่มีรายได้น้อย - ปานกลางสามารถเป็นเจ้าของได้ มีขนาดเล็กมากที่สุดเท่าที่กฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินจะเอื้ออำนวยให้แก่ในขณะเดียวกันความต้องการใช้พื้นที่ใช้สอยเพื่ออยู่อาศัยของบุคคลไม่ได้ลดตามพื้นที่ดินไปด้วย จึงเกิดการต่อเติมขึ้นในส่วนของ ครัว โรงรถ เก็บของ กันแดดฝนตามลำดับ (เรียงเดียวกัน : 137) ซึ่งถือเป็นการต่อเติมตามความจำเป็นของการใช้สอยที่นอกเหนือจากในแบบแปลนที่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ จึงส่งผลกระทบต่อทำให้อัตราส่วนพื้นที่ว่างที่เหลืออยู่จริงลดลงจากที่กฎหมายระบุไว้ กิตติ เวียงเพิ่ม (2537 : 138-140) จึงได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขในเรื่องของที่ว่างเพื่อเอื้อต่อการต่อเติมไว้ว่า

“ สำหรับแนวทางในการแก้ไขสามารถทำได้ไม่ยากนัก โดยการแก้ไขข้อกำหนดจัดสรรที่ดินใหม่ กล่าวคือ สำหรับทาวน์เฮาส์ 2 แถวที่หันหลังชนกันจะต้องกำหนดให้มีพื้นที่ว่างด้านหลังอาคาร 2.00 เมตร เป็นทางเดินร่วมกันโดยให้หักแบ่งเป็นทางสาธารณะไปเลย ซึ่งสามารถใช้เป็นทางบริการหรือสำหรับดับเพลิง และเพื่อให้ทั้งเจ้าของโครงการและผู้ซื้อเสียประโยชน์น้อยที่สุดการทำให้เกิดที่ว่างด้านหลังจึงอาจทำได้ 2 วิธี โดยวิธีแรกคือ ลดขนาดของถนนลงข้างละ 1.00 เมตร (จาก 8.00 เมตร เหลือเพียง 7.00 เมตร) แล้วย้ายพื้นที่ส่วนนี้ไปอยู่ด้านหลังแทน หรืออีกวิธีหนึ่งก็คือ อนุญาตให้ลดความยาวของพื้นที่ดินในแต่ละแปลงลงอีก 1.00 เมตร (จาก 16.00 เมตร เหลือเพียง 15.00 เมตร) แล้วหักส่วนนี้ไปเป็นทางเดินด้านหลัง ”

ซึ่งการทำเช่นนี้ จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของทาวน์เฮาส์ขนาดเล็กเท่าที่ข้อกำหนดของกฎหมายระบุไว้ สามารถต่อเติมอาคารเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่างด้านหลังอาคารที่เหลืออยู่ภายในโฉนดของตนเองได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกลัวว่าจะขัดต่อเทศบัญญัติ และไม่ทำให้เกิดความแออัดแก่ชุมชน อันเป็นการแก้ปัญหาในด้านผังเมืองได้อีกทางหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดอัตราส่วนพื้นที่ว่างในที่ดินแต่ละแปลงไว้สูงถึง 30 % อย่างในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางนี้ก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้เกิดมิติซ้อนเงื่อนของการปรับเปลี่ยนและต่อเติมเอาไว้ให้ผู้เป็นเจ้าของทาวน์เฮาส์ได้ทำในภายหลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

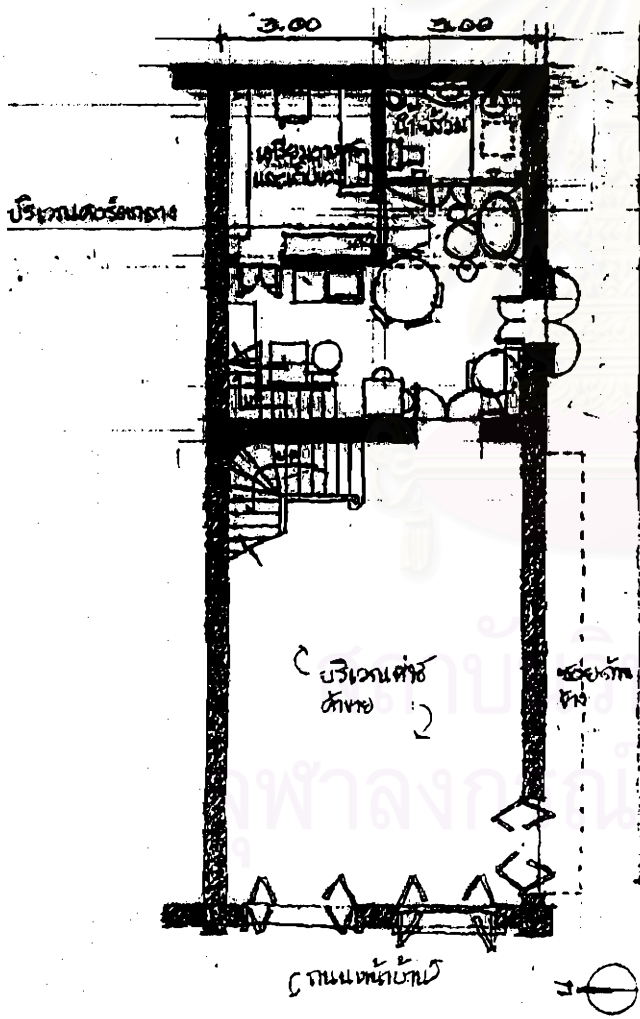

ภาพที่ 10 แสดงแนวทางแก้ไขข้อกำหนดจัดสรรที่ดิน เพื่อแก้ปัญหาที่เว้นว่างด้าน
หลังทาวน์เฮาส์
ที่มา กิตติ เวียงเพิ่ม , 2537 : 140

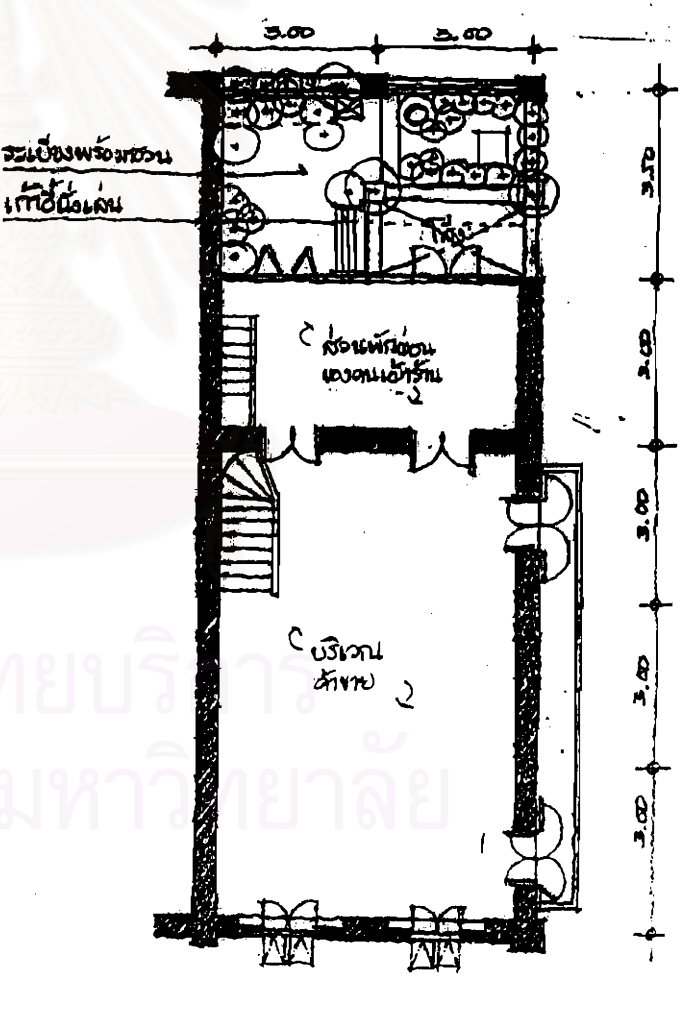
จากข้อมูลของกิตติ เวียงเพิ่ม ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในทาวน์เฮาส์ที่มีการต่อเติมนั้น จะต่อเติมส่วนครัวเป็นอันดับแรก ซึ่งสาเหตุก็เนื่องมาจากที่เจ้าของโครงการไม่ได้จัดเตรียมพื้นที่ส่วนนี้เอาไว้ให้ หรืออีกสาเหตุหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะส่วนครัวที่จัดเอาไว้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของ คือ ไม่ใช่เป็นห้องครัวที่กันเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน แต่กลับออกแบบพื้นที่เป็นส่วนเตรียมอาหารแทน ซึ่งไม่สามารถรองรับลักษณะของการทำครัวหรือทำกับข้าวของคนไทยได้ดังที่ สันติ (2532:167) กล่าวไว้ว่า

ส่วนหุงหาอาหารหรือครัวบ้านไทยตามประเพณี แยกครัวออกจากเรือนใหญ่ เพราะปัญหาเรื่องความร้อนจากไฟและเรื่องกลิ่น ส่วนฝรั่งมักเอาครัวไว้ในเรือนเพื่อเสริมความอบอุ่นอีกทั้งอาหารฝรั่งโดยปกติประจำวันก็ทำกันอย่างเรียบง่าย ไม่มีกลิ่นที่รุนแรงหรือไม่มีพิธีการที่รำแรงสนุกเอิกเกริกอย่างคนไทย จึงไม่เป็นปัญหาในการวางครัวไว้ในเรือน เวลาคนไทยเลียนแบบฝรั่งจึงต้องมีครัวไว้ในเรือนด้วย ดังนั้นเพื่อเลี่ยงความซ้ำซ้อนกับครัวที่อยู่ภายนอกหรืออีกห้องหนึ่งจึงเรียกครัวภายในเรือนว่า ส่วนเตรียมอาหารหรือแพนทรี ซึ่งเป็นไปได้ว่าการมีพื้นที่แพนทรี อาจมีส่วนทำให้คนไทยมีนิสัยชอบกินขนมปังตามฝรั่งมากขึ้นด้วยและทั้งเพื่อให้เกิดการใช้งานแพนทรีขึ้นด้วย มิฉะนั้นแล้วแพนทรีก็จะเป็นเพียงที่ล้างมือและชั้นเก็บของหรือเรียกให้เก๋ว่าสวนดูโซว์เคาเตอร์ ซึ่งไม่มีี่ความเป็นครัวหรือการเตรียมอาหารให้เห็นแต่ประการใด

เนื่องจากทาวนเฮาส์ที่ถูกต่อเดิมนั้น ส่วนใหญ่ผู้เป็นเจ้าของบ้านจะต่อเติมส่วนครัวเป็นอันดับแรก ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในกรณีเช่นนี้จึงเป็นข้อมูลที่ผู้เป็นเจ้าของโครงการและผู้ออกแบบควรที่จะคำนึงถึงหรือเตรียมส่วนครัวที่เหมาะสมเอาไว้ โดยตำแหน่งของครัวไฟที่ดีที่สุดหรือรบกวนทาวนเฮาส์ให้น้อยที่สุดก็คือการมีครัวไฟไม่อยู่ติดกับตัวทาวนเฮาส์หรือแยกออกไปจากตัวอาคารเลย ซึ่งจะมีตัวอย่างให้เห็นได้จากบ้าน * 123 บ้านดี * ซึ่งเป็นทาวนเฮาส์ยุคเก่าหรือบ้านแถวที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ปัจจุบันผู้เป็นเจ้าของได้ปรับพื้นที่บางส่วนให้เป็นพื้นที่ค้าขายด้วย รูปแบบของผังอาคารนี้ได้มีการแยกตำแหน่งครัวไฟและห้องน้ำออกจากตัวอาคาร จึงทำให้เกิดที่เว้นว่างหรือคอร์ริดอร์ตรงกลางที่มีแสง ลม และสามารถปลุกต้นไม้เป็นที่พักผ่อนอันเงียบสงบของครอบครัวในบริเวณนี้ได้ อีกทั้งเมื่อมีการบูรณะอาคารหลังนี้ ผู้เป็นเจ้าของได้ทำหลังคาของห้องครัวและห้องน้ำซึ่งเดิมเป็นหลังคาสังกะสีให้เป็นหลังคาคอนกรีตแบน (slab) เพื่อทำเป็นสวนหย่อมชั้นทับลงไปบนหลังคาดังกล่าวอีกด้วย (ดูภาพที่ 11, 12, 13 ประกอบ) ถึงแม้ผู้ออกแบบหรือผู้เป็นเจ้าของโครงการจะไม่ได้เตรียมส่วนครัวไว้ให้ ผู้ออกแบบก็ควรเตรียมพื้นที่หรือที่ว่างรอยที่เอื้อให้เกิดการปรับเปลี่ยน ต่อเติม ส่วนครัวของผู้เป็นเจ้าของภายหลังได้

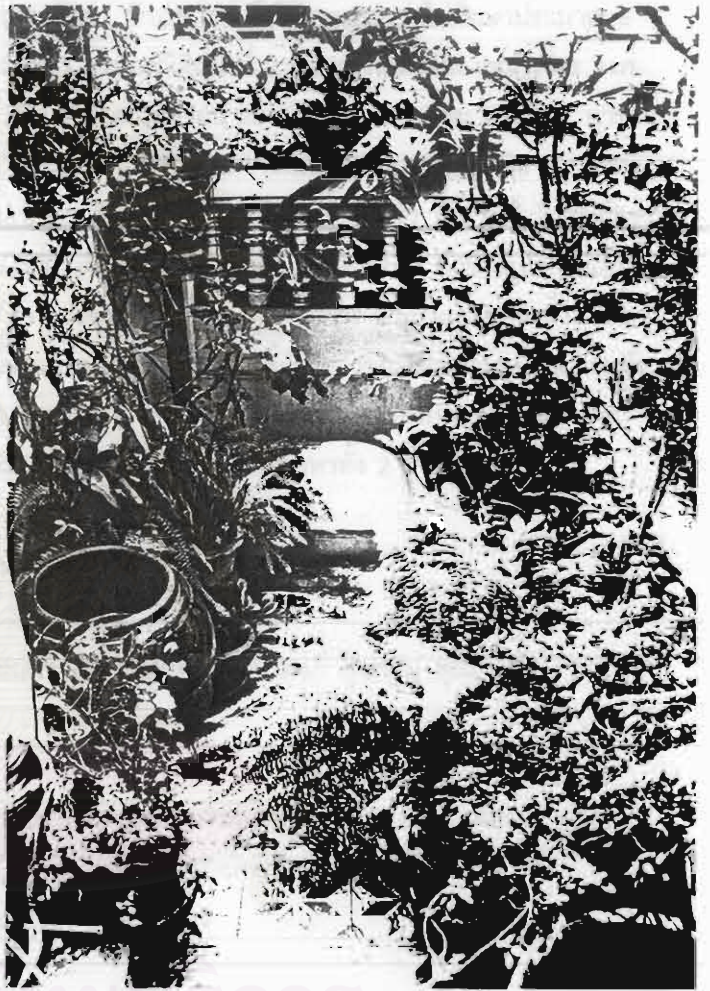
ภาพที่ 11 : ผังพื้นชั้น 1 ของบ้าน *123 บ้านดี *

ภาพที่ 12 : ผังพื้นชั้น 2 ของบ้าน *123 บ้านดี *

ภาพที่ 13 บริเวณคอร์ตกลาง

ภาพที่ 14 สวนบนหลังคาของครัวไฟและห้องน้ำ

สถาปนิกทียบกรการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษามิติที่ซ่อนอยู่และซ่อนทับของการอาศัยอยู่ในทาวน์เฮาส์ จะเป็นอุทาหรณ์ให้กับบุคคลที่ต้องการจะมีบ้านให้ตั้งมั่นอยู่ในความประหยัดโดยอยู่ในบ้านที่พอเหมาะพอควรกับครอบครัว และตัวสถาปนิกเองก็ควรจะต้องตั้งเป้าหมายที่จะสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้มีสุนทรีย์ภาพ โดยยืนอยู่บนพื้นฐานของความประหยัด เช่นกัน ถึงแม้จะเป็นการประหยัดในแง่ของขนาดพื้นที่ แต่ด้วยมิติที่ซ่อนอยู่ และซ่อนทับจะทำให้คุณภาพของสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยมีความยิ่งใหญ่สามารถรองรับการอาศัยอยู่อย่างแท้จริงได้